

**І. С. Стеців, І. І. Стеців,\* В. В. Козик, Л. Бідюк**  
Національний університет “Львівська політехніка”,  
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

## **ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

<http://doi.org/10.23939/smeu2020.02.204>

© *Стеців І. С., Стеців І. І., Козик В. В., Бідюк Л., 2020*

Доведено важливість оптимізації процесу працевлаштування у кризових умовах. Проведено аналіз ринку праці та стану безробіття в Україні протягом останніх років. Виявлено різке зростання безробіття. Здійснено сегментацію ринку праці за динамікою затребуваності окремих професій. Розроблено атрибутивну модель вибору професій для оптимізації процесу працевлаштування Система атрибутів представлена у моделі характеризує процес вибору професії за параметрами часу та руху, простору, впливу, що дозволить вирішити проблеми працевлаштування у кризових умовах та сприятиме мінімізації ризиків настання повного безробіття.

**Ключові слова:** працевлаштування, безробіття, кризові умови, освіта, затребуваність професій, атрибутивна модель оптимізації.

### **Постановка проблеми**

Кризові стани, що виникали протягом певних періодів у світі мали негативний вплив на стан економіки різних держав незалежно від рівня їх розвитку, при цьому нищівного удару в основному зазнавало населення за рахунок зростаючого безробіття. Не виключенням є і стан, у якому перебуває світова економіка на сьогодні у період зростання пандемії COVID-19. Населення більшості країн опинилися в новій системі, де основна частка роботи реалізовується через он-лайн ресурси, що потребує швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища та на ринку праці зокрема. Внаслідок пандемії COVID-19 людство зіткнулося з глобальною невизначеністю, а криза, яка охопила весь світ вимагає зміни поглядів на традиційні підходи у багатьох аспектах, в тому числі і до організації процесу працевлаштування.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій**

Науковці, досліджуючи стан економіки та проблеми з якими довелось зіткнутись у період пандемії, вказують на катастрофічні наслідки, які перешкоджатимуть швидкому відновленню світової економіки [1]. Своє відображення наслідки сьогоденної кризи містять і у динаміці ВВП (рис. 1).

В цілому реальний ВВП з урахуванням сезонного фактору (II квартал 2020 року до I кварталу 2020 року) зменшився на 9,9 %, номінальний ВВП у II кварталі 2020 року становив 867,8 млрд. грн. [2, с. 1]. Окрім цього рейтингове агентство Fitch Ratings прогнозує, що світовий ВВП у 2020 році знизиться ще на 3,9 % – найбільше у післявоєнному періоді. Крім цього, нова економічна криза, яку спровокував COVID-19, стане вдвічі сильнішою, ніж економічний спад під час 2008–2009 років [3].

Таке значне зниження ВВП спровоковане обмеженням економічної активності населення, про що свідчить аналіз динаміки безробіття та зайнятості протягом аналізованого періоду. Результати проведеного аналізу демонструє табл. 1.

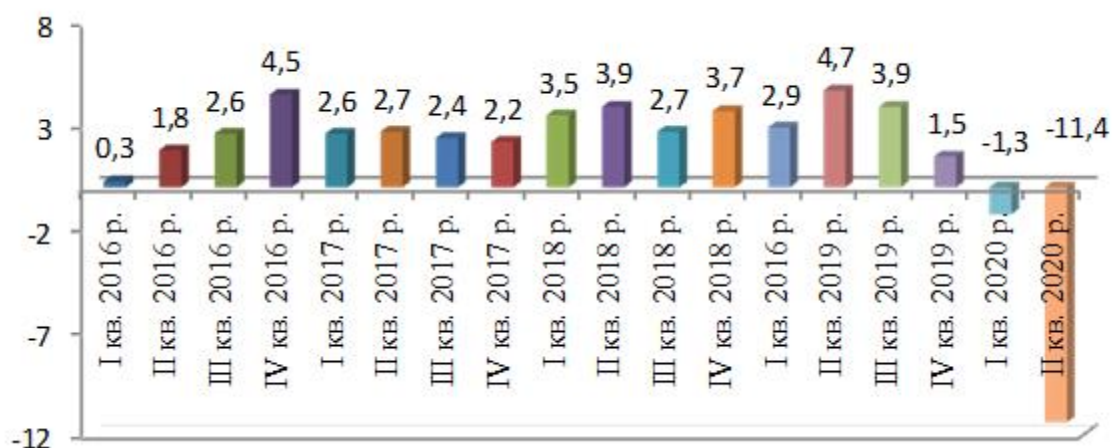


Рис. 1. Зміна реального ВВП у відсотках до відповідного кварталу попереднього року  
Джерело: побудовано за даними [2].

Таблиця 1

**Динаміка показників економічної активності населення України за 2016–2020 рр.**

Показники	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
2016 рік	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,70 %	407,2
2017 рік	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,90 %	352,5
Приріст 2017 року	-0,47	-0,64	-0,83	1,18	2,06	-13,43
2018 рік	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,10 %	341,7
Приріст 2018 року	-0,55	0,60	1,44	-7,05	-8,08	-3,06
2019 рік	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,60 %	338,2
Приріст 2019 року	-0,59	0,49	1,12	-5,75	-5,49	-1,02
2020 рік I кв.	41830,6	17329,9	15781,3	1548,6	8,90 %	349,4
Приріст I кв. 2020 року	-0,17	-0,30	-0,71	4,15	3,49	3,31
2020 рік II кв.	41762,1	16992,1	15362	1630,1	9,60 %	517,7
Приріст II кв. 2020 року до I кв. 2020 року	-0,16	-1,95	-2,66	5,26	7,87	48,17
Приріст II кв. 2020 року до 2019 року	-0,33	-2,24	-3,35	9,63	11,63	53,08

Джерело: розраховано автором на основі проведеного дослідження за даними [2]

Рівень безробіття, який у 2018 році вдалось скоротити на 8,08 % після початку пандемії Covid-19 стрімко зріс і на II кв. 2020 року приріс даного показника порівняно з 2019 роком становив 11,63 %. Поряд з цим протягом аналізованого періоду відбувалось динамічне зниження показника приросту зайнятого населення. Проте, найпомітніші зміни відбулись у кількості зареєстрованих безробітних, зокрема приріст даного показника у II кв. 2020 року у відношенні до 2019 року становив рекордні 53,08 %, що демонструє рис. 2.

Наслідки зростаючого безробіття, пов'язані із закриття значної частини підприємств та організацій та неможливістю працівників виконувати свої функціональні обов'язки віддалено, підтвердили необхідність розробки дієвих заходів з оптимізації процесу працевлаштування у кризових періодах.

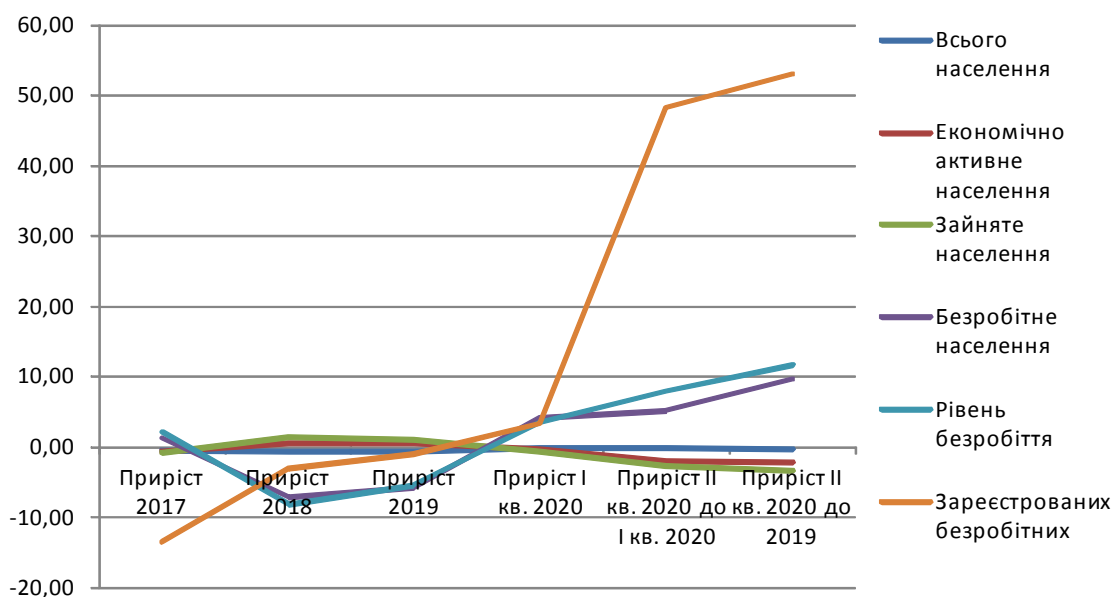


Рис. 2. Динаміка приросту показників економічної активності населення України за 2016–2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження за даними [2].

Вивченню проблем працевлаштування працездатного населення присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Загалом усі праці можна розділяти як ті, що вивчають проблеми світового масштабу [4, с. 146–164; 5, с. 103–119], притаманні для багатьох країн, що стикнулися з зростанням безробіття у певний період часу, та ті, які вивчають локальну специфіку характерну для держав певного рівня розвитку, зокрема України [6, с. 90–96; 7–9, с. 111–120]. Дослідження наукових праць вітчизняних авторів щодо даної проблематики дає підстави констатувати, що в основному їх увагу зосереджено на вивченні питань працевлаштування молоді [7–9, с. 111–120]. При цьому частина з них підкреслюють, що абсолютно не розв’язаними залишаються питання, що стосуються прогнозу формування ринку праці [8]. Окремі автори вказують, що молоді люди більше за інші вікові групи страждають через відсутність роботи [9, с. 116]. Ми погоджуємося з існуванням цієї проблеми, проте, на наш погляд, розгляд даного питання у такому ракурсі звужує проблему та не враховує ризику настання безробіття у кризових умовах, що доводить необхідність проведення цього дослідження.

Важливим при вивченні проблем працевлаштування є дослідження здійснене вченими Н. Міщук та О. Завадою, в результаті якого виявлено взаємозалежність рівня економічної активності та рівня безробіття від тривалості навчання [10, с. 29–35]. Проте, вважаємо доцільнішим проведення аналізу взаємозв’язку показника тривалості освіти та рівня зайнятості населення. З метою виявлення певних тенденцій у вищенаведеній взаємозалежності нами інтерпретовано методика проведеного дослідження та здійснено аналіз відповідних показників за період 2017–2020, що демонструє табл. 2 та рис. 3.

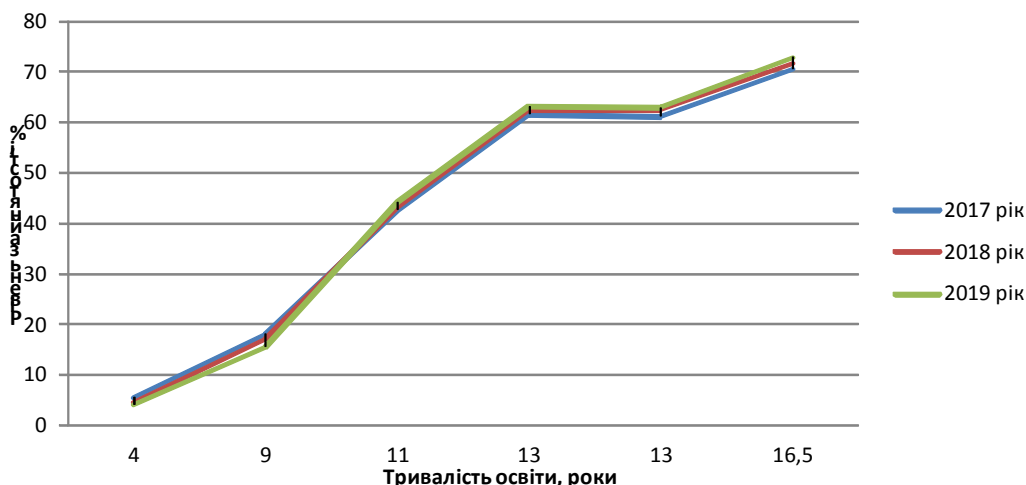
Таблиця 2

**Динаміка взаємозалежності рівня зайнятості населення від тривалості освіти у 2017–2019 рр.**

Рівень освіти	Тривалість освіти	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Початкова загальна	4	5,4	4,4	4,1
Базова загальна середня	9	18	17	15,5
Повна загальна середня	11	42,6	43,2	44,1
Професійно-технічна	13	61,6	62,5	63,1
Неповна вища	13	61,2	62,4	62,9
Повна вища	16,5	70,5	71,5	72,8

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження за даними [2].

*Проблеми працевлаштування у кризових умовах та шляхи їх вирішення*



*Рис. 3. Динаміка взаємозалежності рівня зайнятості населення від тривалості освіти у 2017–2019 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження за даними [2].*

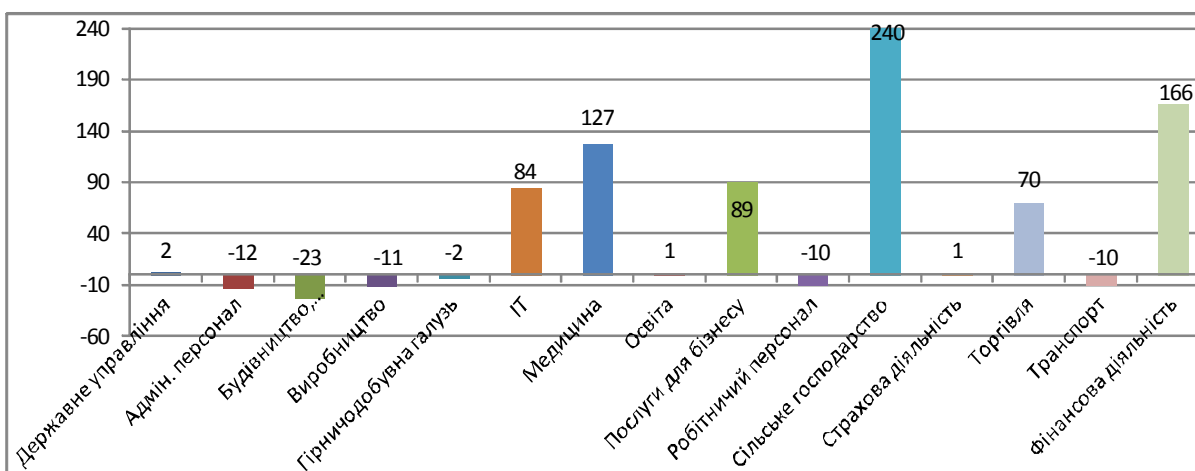
Дослідження взаємозалежності рівня зайнятості населення від тривалості освіти доводить, що частка зайнятих є найвищою у групі населення, що здобуло повну вищу освіту із загальним терміном навчання не менше 16,5 років. Вищенаведене підкреслює важливість здобуття освіти для забезпечення повної зайнятості населення та зниження рівня безробіття через спрощення процесу працевлаштування.

### Цілі статті

Метою даної роботи є вивчення проблем пов'язаних з працевлаштуванням працездатного населення та розробкою конкретних напрямів оптимізації процесу працевлаштування для мінімізації ризиків настання повного безробіття у кризових умовах.

### Виклад основного матеріалу

На наш погляд, основною причиною, що призводить до таких наслідків є неготовність населення до змін у кризових ситуаціях, зокрема змін, що виникають на ринку праці стосовно вакансій окремих професій. З метою виявлення останніх тенденцій на ринку праці, нами проведено аналіз вакансій в Інтернет ресурсі Head Hunter, що відображає рис. 4.



*Рис. 4. Динаміка вакансій за окремими професіями у 2020 р.*

*Джерело: за даними [11].*

Проведене нами дослідження показало, що найменше постраждали від пандемії працівники офісів (економісти, бухгалтери, маркетологи, програмісти, що звично могли виконувати свою роботу віддалено) та інженери, адмінперсонал, вчителі та викладачі, що змушені були адаптуватися до нових умов. Працівники сфери послуг, зокрема закладів громадського харчування, готелів, салонів краси зіткнулися з найбільшими труднощами. Частина підприємств мала змогу продовжувати діяльність через веб-сайти, чи сторінки у соціальних мережах. Через великий попит на створення сайтів та ведення соціальних мереж ставали більш популярними інтернет-професії, особливо, веб-дизайнери та маркетологи в соціальних мережах.

Першочерговим завданням на шляху до вирішення проблем працевлаштування у кризових умовах є усунення невизначеності щодо перспективних тенденцій на ринку праці, що потребує проведення дослідження ринку праці не лише у динаміці, але і у розрізі секторів ринкового попиту. Результати проведеного дослідження відображені у таблиці 3 вказують, що зниження попиту на ринку праці відбулось за вакансіями: “Адміністративний персонал”, “Виробництво”, “Транспорт”, “Робітничий персонал” (у межах 10 %), та у галузі “Будівництво, нерухомість, архітектура” (23 %). До сектору з незмінним попитом належать освіта, державне управління, гірничодобувна галузь, страхова діяльність. До сектору з найвищим зростанням потреби у працівниках належать: “Сільське господарство” (240 %), “Фінансова діяльність” (166 %), “Медицина” (127), “Послуги для бізнесу” (89 %), “ІТ” (84 %), “Торгівля” (70) [11].

Таблиця 3

**Динаміка вакансій за окремими професіями у розрізі секторів ринкового попиту у 2020 р.**

Сектор ринкового попиту	Вакансії за професіями	Темпи росту, %
Незначне зниження попиту на ринку праці	Робітничий персонал	-10
	Адмін. Персонал	-12
	Виробництво	-11
	Транспорт	-10
	Будівництво, нерухомість, архітектура	-23
Незмінний попит на ринку праці	Освіта	1
	Державне управління	2
	Гірничодобувна галузь	-2
	Страхова діяльність	1
Найвища затребуваність на ринку праці	Сільське господарство	240
	Фінансова діяльність	166
	Медицина	127
	Послуги для бізнесу	89
	ІТ	84
	Торгівля	70

Джерело: побудовано на основі проведеного дослідження за даними [11].

Порівняно з минулими роками ми можемо спостерігати кардинальні зміни на ринку праці, що свідчать про нестабільність попиту внаслідок мінливого зовнішнього середовища. Проте не варто думати, що перелічені професії втратили свою актуальність назавжди. Можемо прогнозувати, що наступні кризові періоди у світовій економіці будуть пов'язані з крахом світових мереж та баз даних, що незаперечно вплине на стан ринку праці та попит на певні професії, а тому навик вчитися протягом усього життя плавно перетікає у необхідність адаптовуватися до будь-яких змін.

Вищенаведене доводить необхідність планування вибору базової освіти з врахуванням можливостей паралельного одночасного навчання за супутніми спеціальностями. Для реалізації такого підходу з метою оптимізації процесу працевлаштування нами запропоновано алгоритм вибору форм та напрямів освіти, що демонструє табл. 4.

**Атрибутивна модель вибору професій для оптимізації процесу працевлаштування**

Дослідження ринку праці	Найвища затребуваність на ринку праці	Сільське господарство, Фінансова діяльність, Торгівля, ІТ, Медицина, Послуги для бізнесу	Вибір професій та форми навчання	Базова освіта	Стаціонарна форма	Результат	Основний дохід
	Незмінний попит на ринку праці	Освіта, Державне управління, Гірничодобувна галузь, Страхова діяльність		Друга освіта	Заочна форма		Додатковий дохід
	Незначний попит на ринку праці	Адмінперсонал Виробництво, Транспорт, Будівництво, нерухомість, архітектура		Підвищення кваліфікації	Самоосвіта через кваліфікаційні сертифікати		Одноразовий дохід
<b>АТРИБУТИ ЧАСУ ТА РУХУ</b>		<b>АТРИБУТИ ПРОСТОРУ</b>				<b>АТРИБУТИ ВПЛИВУ</b>	

*Джерело: розроблено автором на основі проведеного дослідження.*

Система атрибутів представлена у запропонованій моделі дозволяє охарактеризувати процес вибору професії за кількома параметрами. Зокрема атрибути часу та руху представлені результатами дослідження ринку праці, його тенденціями протягом певного періоду та прогнозуванням стану на найближчу перспективу з врахуванням загального стану економіки. Атрибути простору – вибором конкретних спеціальностей у межах отриманих результатів дослідження ринку та власних вподобань, вмінь та нахилів до певних професій, а також рівнями та формами освіти. Атрибути впливу – результативністю моделі вираженої можливістю отримання певних видів доходів.

**Висновки та перспективи подальших досліджень**

Запропонований підхід дозволить вирішити проблеми працевлаштування у різних кризових ситуаціях та одночасно обіймати посади на кількох роботах, що мінімізує ризики настання повного безробіття, оскільки прогнозування ринку праці на найближчу перспективу усуне невизначеність щодо актуальності окремих професій, а правильний підбір супутніх професій та форм здобуття освіти дасть відповіді на питання раціонального розподілу внутрішніх ресурсів особистості для досягнення поставлених цілей.

**Список літератури**

1. Коронавірус в цифрах: як змінилася світова економіка // BBC NEWS Україна від 23 березня 2020. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Агентство Fitch Ratings підвищило прогноз по світовій економіці // Громадське радіо. Новини від 8 вересня 2020р. URL: <https://hromadske.radio/news/2020/09/08/ahentstvo-fitch-ratings-pidvyschylo-prohnoz-posvitoviy-ekonomitsi>.
4. Cooke M. L. Scientific Management as a Solution of the Unemployment Problem. // The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Sep., 2015, Vol. 61. America's Interests after the European War, P. 146–164. URL: <https://www.jstor.org/stable/1013009>.
5. Frank J. Maintaining Perceived Control with Unemployment Facilitates Future Adjustment. J Vocat Behav. 2016 Apr 1; 93: 103–119. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4765358/>.

6. Варналій А. О. Аналіз динаміки рівня безробіття в Україні / А. О. Варналій, О. В. Самоєнкова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць. Вип. 3. Ч. І. Одеса, ОНЕУ. 2017. С. 90–96.
7. Куценко А. Проблеми працевлаштування молоді та шляхи їх вирішення // Ліга. Блоги. 2020. URL: <https://blog.liga.net/user/akutsenko/article/30500>.
8. Свиначук А. Проблематика працевлаштування молоді у сучасному суспільстві. Business Law Electronic Resource. 22.04.2017. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/pracevlashtyvannya-molodi>.
9. Єсінова Н. І. Проблеми працевлаштування молоді на ринку праці України / Єсінова Н. І., Голозубова А. О. 2017. С. 111–120. URL: <https://cutt.ly/PgLIR7H>
10. Міщук Н. В. Статистичний аналіз рівня економічної активності та рівня безробіття в Україні / Н. В. Міщук, О. П. Завада // Економічний аналіз. Тернопіль. 2019. Т. 29. № 1. С. 29–35.
11. Працюємо на твою кар'єру // Група компаній HeadHunter. URL: <https://grc.ua/>

### References

1. Coronavirus v tsyfrakh yak zminylasia svitova ekonomika [Coronavirus in numbers: how the world economy has changed] BBC NEWS Ukraina vid 23 bereznia 2020 [BBC NEWS Ukraine from March 23, 2020] Retrieved from: URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-51994936>
2. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Ahentstvo Fitch Ratings pidvyshchylo prohnaz po svitovii ekonomitsi [Fitch Ratings has raised its outlook on the world economy] Hromadske Radio. Novyny Vid 8 Veresnia 2020 [Public radio. News from September 8, 2020] Retrieved from: <https://hromadske.radio/news/2020/09/08/ahentstvo-fitch-ratings-pidvyshchylo-prohnaz-po-svitoviy-ekonomitsi>
4. Cooke M. L. (2015). Scientific Management as a Solution of the Unemployment Problem. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science Vol. 61*. 146-164. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/1013009>.
5. Frank J. (2016) Maintaining Perceived Control with Unemployment Facilitates Future Adjustment. *J Vocat Behav. Apr1;93*: 103–119. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4765358/>.
6. Varnalii A. O., Samotoienkova O. V. (2017). Analiz dynamiky rivnia bezrobittia v Ukraini [Analysis of the dynamics of the unemployment rate in Ukraine] Statystyka – Instrument Sotsialno-Ekonomichnykh Doslidzhen: zbirnyk naukovykh studentskykh prats. [Statistics is a tool of socio-economic research: a collection of scientific student works] Vol. 3.1. S. 90–96.
7. Kutsenko A. (2020). Problemy pratsevlashtuvannia molodi ta shliakhy yikh vyrishennia [Problems of youth employment and ways to solve them] Liha. Blohy. [League. Blogs.] Retrieved from: <https://blog.liga.net/user/akutsenko/article/30500>.
8. Svnarchuk A. (2017). Problematyka pratsevlashtuvannia molodi u suchasnomu suspilstvi [Problems of youth employment in modern society]. Business Law Electronic Resource. Retrieved from: <https://www.businesslaw.org.ua/pracevlashtyvannya-molodi>.
9. Yesinova N. I., Holozubova A. O. (2017). Problemy pratsevlashtuvannia molodi na rynku pratsi Ukrainy [Problems of youth employment in the labor market of Ukraine] 111–120. Retrieved from: <https://cutt.ly/PgLIR7H>
10. Mishchuk N. V. Zavada O. P. (2019). Statystychnyi analiz rivnia ekonomichnoi aktyvnosti ta rivnia bezrobittia v Ukraini [Statistical analysis of the level of economic activity and unemployment in Ukraine] Т. 29. № 1. 29–35.
11. Pratsiuemo Na Tvoiu Karieru [We are working on your career] Hrupa Kompanii HeadHunter [HeadHunter Group of Companies.] Retrieved from: <https://grc.ua/>.

## **EMPLOYMENT PROBLEMS IN CRISIS CONDITIONS AND WAYS TO SOLVE THEM**

© *Stetsiv I. S., Stetsiv I. I., Kozyk V. V., Bidyuk L., 2020*

The article describes the importance of optimization the employment process in crisis conditions, in particular during the Covid-19 pandemic. The labor market and unemployment in Ukraine for 2016–2020 was analysed and a sharp increase in unemployment in 2020 was identified, due to the closure of a significant number of enterprises and organizations and the inability of employees to perform their duties remotely. Dependence of the level of employment on the level of education and duration of training for the period 2017–2020 was analysed. It is proved, that the main reason that leads to such consequences is the unwillingness of the population to change in crisis situations, in particular to the changes that appear in the labor market relatively to vacancies in certain professions. The labor market was segmented according to the dynamics of demand for individual professions. It is established, that among the main influencer for the possibility of rapid adaptation to the changing environment of the labor market are diverse skills and abilities, acquired at different levels of education. An attributive model of choosing a profession to optimize the employment process was developed, which is expressed through a system of attributes and characterized the process of choosing a profession in terms of time and movement, space, influence. Attributes of time and movement were expressed by the study of the labor market, its past trends and forecasting the situation for the near future, taking into account the general state of the economy. Attributes of space were expressed by the choice of specific specialties within the results of market research and their own preferences, skills and inclinations to certain professions, as well as levels and forms of education. Attributes of influence were shown by impact of model expressed by possibility of obtaining certain types of incomes. The proposed approach will solve the problems of employment in crisis conditions and simultaneously hold several positions, which will minimize the risks of full unemployment.

**Key words:** employment, unemployment, crisis conditions, education, demand for professions, attributive optimization model.